

Deelnemersdialoog

Reactie bestuur Pensioenfonds Detailhandel
2024

De Deelnemersdialoog

Vorbereiding

In 2018 en 2020 onderzoek naar de voorkeuren van deelnemers op het gebied van verantwoord beleggen.

Vanaf maart 2023 voorbereidingen voor deze Deelnemersdialoog 20.000 brieven aan deelnemers om zich aan te melden (in januari-februari 2024).

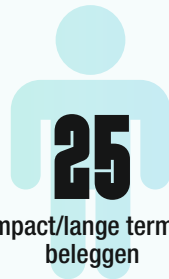
Brieven aan deelnemers

Deelnemersdialoog

3 dagen in februari – maart 2024. Met een groep van 49 deelnemers.

Wat vonden de 49 deelnemers belangrijk?

og samengevat

Experts

7

7 experts uitgenodigd
door de deelnemers

Resultaat

104 pagina's tellend rapport waar
de aanbevelingen in staan.

49

Aanbevelingen

Acties

Het bestuur onderneemt 19 acties.

19

Acties

De belangrijkste acties

01

We zullen de meest ernstige schenders van mensenrechten en arbeidsrechten uit onze portefeuille verwijderen.

02

We stellen een nieuw plan op voor onze beleggingen in vastgoed, en nemen de wensen van deelnemers voor betaalbare wonen daarin uitdrukkelijk mee.

03

We gaan ons beleid rondom uitsluitingen na een onsuccesvolle dialoog aanscherpen en luisteren hierin naar de wensen van deelnemers.

04

We gaan door met ons klimaatactieplan en gebruiken gegevens over de ambities van ondernemingen om te bepalen hoeveel we in bedrijven willen beleggen.

05

We gaan de voorkeuren op het gebied van impactbeleggen van alle deelnemers meten. Welke onderwerpen of type investeringen vinden deelnemers belangrijk? En starten een onderzoek naar het vergroten van de impactbeleggingen.

06

We evalueren onze samenwerkingen.

07

Onze ambitie om laagdrempelig, concreet en herkenbaar te communiceren zetten we voort, en we ondernemen extra actie om dat voor verantwoord beleggen in de praktijk te brengen.

Reactie van het bestuur op de Deelnemersdialoog

De Deelnemersdialoog

Pensioenfonds Detailhandel organiseerde in februari en maart 2024 de Deelnemersdialoog, een primeur in de pensioensector. In dit driedaags evenement ging een representatieve groep deelnemers met elkaar in gesprek over de koers van verantwoord beleggen, waarbij diverse onafhankelijke experts op het gebied van verantwoord beleggen presentaties gaven. Het doel van deze dialoog was om deelnemers nadrukkelijker te betrekken bij het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. De bijeenkomsten waren zo georganiseerd dat deelnemers met elkaar konden nadenken en in discussie gaan over verschillende onderwerpen op het gebied van verantwoord beleggen. Voor deelname aan de Deelnemersdialoog was geen kennis nodig van pensioen, duurzaamheid of beleggen.

We riepen de deelnemers op mee te bepalen hoe Pensioenfonds Detailhandel belegt en ons te vertellen waarop we moeten letten bij verantwoord beleggen. De deelnemers deden maar liefst 49 aanbevelingen. Het bestuur antwoordt in dit document op die 49 aanbevelingen. Dat doet het door eerst de belangrijkste acties op te sommen, dan van de meest genoemde onderwerpen in de aanbevelingen uit te leggen wat het bestuur voor vervolgstappen gaat nemen, en tot slot op elk van de 49 aanbevelingen afzonderlijk te reageren.

Wil je op de hoogte blijven van de vervolgstappen? Op www.pensioenfondsdetailhandel.nl/mvb publiceren wij alle informatie rondom verantwoord beleggen.

Dankwoord

Het bestuur van Pensioenfonds Detailhandel wil de deelnemers aan de Deelnemersdialoog bedanken voor de tijd en energie die ze in de aanbevelingen hebben gestoken. De aanbevelingen laten zien dat deelnemers het onderwerp verantwoord beleggen belangrijk vinden, en inzien dat het onderwerp gepaard gaat met dilemma's en dus moeilijke keuzes. De aanbevelingen laten een beeld zien van wat er mogelijk is binnen de context van beleggen voor pensioenfondsen en stellen prioriteiten, waarmee het bestuur van het pensioenfonds aan de slag kan.

Daarnaast wordt Pensioenfonds Detailhandel bevestigd in keuzes die eerder zijn gemaakt: denk aan aandacht voor mensenrechten en arbeidsrechten, of de overtuiging dat in dialoog gaan met ondernemingen de moeite waard is. Maar uit die aanbevelingen blijkt ook: we mogen de aandacht op mensen- en arbeidsrechten wel wat vergroten, en die dialoog hoeft niet oneindig te duren. De aanbevelingen helpen ons daarnaast bij besluitvorming in de toekomst. Ze zijn goed doordacht en rijk in onderwerpen en afwegingen.

Voor die inzichten bedanken wij de deelnemers.

Context en overtuigingen rondom verantwoord beleggen

Pensioenfonds Detailhandel is in de eerste plaats verantwoordelijk voor het uitbetalen van pensioenen aan haar deelnemers. Die doelstelling vormt de basis voor het beleggingsbeleid. Om hieraan te voldoen probeert het fonds risico's te minimaliseren door beleggingen te spreiden. De afgelopen acht

jaar is het pensioenfonds meer gaan doen aan verantwoord beleggen, door bijvoorbeeld meer te beleggen in bedrijven met goed klimaatbeleid en mensenrechtenbeleid.

Pensioenfonds Detailhandel is als organisatie bewust klein. Voor de uitvoering van haar beleggingsactiviteiten maakt zij gebruik van extern ingehuurde specialisten en vermogensbeheerders. Deze externe partijen volgen strikte richtlijnen. Pensioenfonds Detailhandel houdt echter niet voortdurend iedere individuele belegging in de portefeuille in de gaten. Om de kosten laag te houden en risico's te verkleinen, belegt Pensioenfonds Detailhandel in breed gespreide indices, die speciaal voor Pensioenfonds Detailhandel en volgens de richtlijnen van Pensioenfonds Detailhandel zijn gemaakt. Dat betekent ook dat niet elke belegging actief is gekozen door het pensioenfonds, maar dat ze in de index en daarmee in de beleggingsportefeuille worden opgenomen als ze aan bepaalde voorwaarden voldoen.

Die voorwaarden zou het pensioenfonds strenger kunnen maken. Dat staat echter mogelijk op gespannen voet met de beleggingsovertuiging dat kosten een belangrijke rol spelen bij de rendementen die uiteindelijk worden behaald. Een meer duurzame portefeuille zou bijvoorbeeld gepaard kunnen gaan met flink hogere kosten voor de vermogensbeheerder en een minder gespreide en dus risicovollere portefeuille tot gevolg hebben. De beslissingen op het gebied van verantwoord beleggen zullen daarom altijd worden genomen in de context van de kerndoelstelling van een pensioenfonds: het uitkeren van pensioenen aan haar deelnemers. Deze context zien we ook terug in de aanbevelingen van de deelnemers, waarin zij zich bewust tonen van het belang van een goede afweging tussen risico en rendement tegenover duurzaamheid.

Welke acties onderneemt het bestuur als gevolg van de aanbevelingen?

Het bestuur heeft besloten om op de volgende punten stappen te zetten:

1 **Mensenrechten**

Het thema mensenrechten komt meerdere malen terug in de aanbevelingen van de deelnemersdialoog. Mensenrechten worden wereldwijd nog onvoldoende beschermd en nageleefd. De ondernemingen waarin Pensioenfonds Detailhandel belegt, hebben hierin ook een verantwoordelijkheid. Het pensioenfonds neemt na het lezen van de aanbevelingen een extra actie: het pensioenfonds zal in de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles de meest ernstige schenders van mensenrechten uit de portefeuille verwijderen. We onderzoeken op dit moment hoe we dit invulling kunnen geven. Bovendien zullen de bestuursleden van Pensioenfonds Detailhandel in 2025 een training over mensenrechten volgen om zo hun kennis over dit onderwerp te vergroten.

2 **Arbeidsrechten**

Het onderwerp arbeidsrechten wordt eveneens meerdere malen genoemd in de aanbevelingen. Arbeidsrechten is al een belangrijk thema in het beleggingsbeleid van Pensioenfonds Detailhandel. Naast de beleggingskeuzes die we maken en de dialoog die we al aangaan met ondernemingen zijn wij ook van plan om ondernemingen die arbeidsrechten op een ernstige wijze schenden uit onze portefeuille te verwijderen. Dit is een direct gevolg van het belang dat deelnemers aan arbeidsrechten en werkomstandigheden geven in hun aanbevelingen. We onderzoeken op dit moment ook hoe we dit concreet invulling kunnen geven in onze beleggingsportefeuilles en benchmarks. We gaan bovendien verdere samenwerking zoeken op het thema arbeidsrechten met andere pensioenfondsen.

3 **Betaalbaar en plezierig wonen voor jong en oud**

De deelnemers hebben de wens uitgesproken dat Pensioenfonds Detailhandel bijdraagt aan betaalbaar en prettig wonen. Daarin zijn ook specifieke doelgroepen (bijvoorbeeld studenten) genoemd. Op dit moment heeft Pensioenfonds Detailhandel 41% van haar woningportefeuille in betaalbare Nederlandse huurwoningen (middenhuur en sociale huur)¹ belegt. Bij toekomstige beleggingen in vastgoed zal de wens naar meer betaalbare woningen (inclusief studentenwoningen) met meer nadruk worden meegewogen in de besluitvorming. In het vastgoedportefeuilleplan 2025-2028 worden de belangrijkste ambities van het pensioenfonds op het mogelijk maken van betaalbaar wonen vastgelegd.

¹ Betaalbare huur bestaat uit (1) sociale huurwoningen met een maximale huurprijs van €880 per maand (prijsspeel 2024) en middenhuur-woningen met een huurprijs tussen de €880 en €1150 per maand.

4 Klimaat en de energietransitie

Deelnemers vinden het belangrijk dat het pensioenfonds belegt in bedrijven die de energietransitie mogelijk maken. Bovendien opperen ze minder groene bedrijven aan te spreken op hun verantwoordelijkheid en eventueel deze beleggingen te verkopen als de betreffende ondernemingen niet genoeg voortgang boeken. Pensioenfonds Detailhandel heeft een klimaatactieplan waarin staat beschreven hoe het pensioenfonds wil omgaan met de risico's die klimaatverandering op onze portefeuille hebben en hoe het fonds kan bijdragen aan het versnellen van de energietransitie. Een concrete vervolgactie is dat Pensioenfonds Detailhandel zal onderzoeken hoe het de informatie² over hoe goed ondernemingen voorbereid zijn op de energietransitie, kan meewegen in de beleggingskeuzes. Ook zal worden uitgewerkt hoe Pensioenfonds Detailhandel zal omgaan met beleggingen in de kolensector. Het pensioenfonds zal duidelijker vaststellen wat de vervolgstappen zijn als de dialoog niet succesvol is op dit onderwerp: dan kan tot uitsluiting van ondernemingen worden overgegaan.

5 Impactbeleggen

De deelnemers hebben aangegeven het aandeel impactbeleggingen in de portefeuille te willen vergroten. Impactbeleggen beoogt een positieve en meetbare invloed op sociale of milieu-gerelateerde onderwerpen op de wereld om ons heen te maken. Daarnaast blijft het behalen van een positief financieel rendement ook belangrijk. Pensioenfonds Detailhandel heeft een klein deel (1%) van haar vermogen belegd in impactbeleggingen. Een groter deel is belegd in 'indirecte impactbeleggingen', zoals groene obligaties. Het bestuur gaat verder onderzoek doen naar de mogelijkheden voor uitbreiding van de allocatie naar impactbeleggen. Dat heeft twee aspecten: enerzijds zal worden onderzocht of meer impactbeleggingen passen in de beleggingsstrategie van Pensioenfonds Detailhandel en welke beleggingscategorieën daarvoor geschikt zijn. Daarnaast zijn we ook benieuwd naar de voorkeuren op het gebied van impactbeleggen van alle deelnemers van het fonds. We starten daarom in februari 2025 een onderzoek naar deze voorkeuren in samenwerking met de Universiteit Maastricht.

6 Samenwerken

Meerdere aanbevelingen van de deelnemers wijzen op de noodzaak voor samenwerken met andere organisaties met het doel om meer effect te hebben met de inspanningen van het verantwoord beleggingsbeleid. Mede door deze aanbeveling onderzoekt Pensioenfonds Detailhandel of ze een samenwerkingsverband met andere Nederlandse pensioenfondsen kunnen opzetten op het onderwerp Arbeidsrechten. Pensioenfonds Detailhandel is al lid van enkele nationale en internationale samenwerkingsverbanden³. We blijven communiceren naar de deelnemers over de behaalde resultaten en de effectiviteit van deze samenwerkingen en zullen de samenwerkingen evalueren.

² Zogenaamd 'forward-looking' data op het gebied van klimaat, zoals de data van de Transition Pathway Initiative.

³ Voorbeelden hiervan zijn de Pensioenfederatie, het Dutch Engagement Network (DEN), het Global Real Estate Engagement Network (GREEN), de Principles for Responsible Investing (PRI), het International Centre for Pension Management (ICPM), de Net Zero Asset Owner Alliance (NZAOA), en tenslotte Climate Action 100+ en Platform Living Wage Financials (beide via onze engagementprovider CTI).

Communicatie en transparantie

De deelnemers geven aan dat ze op de hoogte willen worden gehouden over de activiteiten van Pensioenfonds Detailhandel op het gebied van verantwoord beleggen. Pensioenfonds Detailhandel wil zo helder mogelijk zijn over haar beleggingsbeleid. Het pensioenfonds wil hierover op een toegankelijke en aansprekende wijze communiceren. Pensioenfonds Detailhandel toetst regelmatig of de communicatie van het fonds voldoet aan de kernwaarden van de communicatie: is het laagdrempelig, concreet en herkenbaar? Ook communicatie op het gebied van (verantwoord) beleggen toetsen wij aan deze kernwaarden om zo de communicatie te optimaliseren en aan te sluiten bij de doelgroepen. Deze toetsing zal Pensioenfonds Detailhandel nadrukkelijk blijven doen, zeker gezien het belang dat deelnemers hechten in hun aanbevelingen aan communicatie. Uit de aanbevelingen blijkt dat deelnemers het belangrijk vinden goed geïnformeerd te worden over verantwoord beleggen. Ook al is er veel informatie beschikbaar, deze informatie is niet altijd laagdrempelig, concreet en herkenbaar. Daarom zullen we periodiek korte artikelen plaatsen over verantwoord beleggen, zoals nu ook al incidenteel gebeurt, op jijenvijonline.nl.

Concrete vervolgstappen en een

Mensenrechten

Ambitie

- Pensioenfonds Detailhandel zal het onderwerp mensenrechten meer aandacht geven in haar beleggingsbeleid.

Wat doet Pensioenfonds Detailhandel al?

- We onderschrijven de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de “Guiding Principles on Business and Human Rights” van de Verenigde Naties, en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. We wegen in onze beleggingen mee of ondernemingen deze verklaringen hebben onderschreven. Dat geldt voor de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles.
- We verwachten dat ondernemingen ook actief mensenrechtenrisico's in kaart brengen, vermijden, voorkomen, en bijdragen aan oplossen. Ondernemingen moeten bovendien toegang tot herstel en het indienen van klachten mogelijk maken. Ondernemingen moeten beleid hebben over hoe ze omgaan met landrechten om de rechten van de oorspronkelijke of lokale bevolking te beschermen. Het is belangrijk dat ondernemingen dit in al hun bedrijfsactiviteiten doorvoeren en werknemers trainingen geven over mensenrechten. Ten slotte is het belangrijk dat ze dit beleid ook aan hun leveranciers en partners communiceren en opnemen in contracten. De bovenstaande criteria wegen mee in hoeveel we in een bedrijf beleggen.
- Voor beleggingen in staatsobligaties in opkomende markten geldt dat het pensioenfonds niet belegt in landen die als ‘ondemocratisch’ worden gezien, en niet in landen die slecht scoren op aan mensenrechten gelinkte eigenschappen, zoals de mate van corruptie en goed werkende rechtssystemen in een land¹.

- We gaan de dialoog aan met ondernemingen over het onderwerp landrechten. Dat doen we enerzijds preventief en anderzijds als er sprake is van ernstige controverses. We zijn bijvoorbeeld een project gestart om de dialoog aan te gaan met energiebedrijven, olie- en gasbedrijven, en mijnbouwbedrijven over mensenrechten en de rechten van de lokale bevolking. Het is belangrijk dat alle ondernemingen de rechten van de lokale bevolking respecteren en daar de geldende standaard voor volgen (FPIC, Free Prior and Informed Consent). Dit gebeurt via een intensieve dialoog (engagement) met ondernemingen die mensenrechten schenden of door ons stemgedrag op de aandeelhoudersvergaderingen van deze ondernemingen.
- We werken samen met andere investeerders via Advance, de mensenrechtensamenwerking van de PRI (Principles of Responsible Investment, een wereldwijd groot samenwerkingsverband van beleggers).

Concrete acties

- We zullen de meest ernstige schenders van mensenrechten uit onze portefeuille verwijderen. We onderzoeken eerst om welke ondernemingen het gaat en welke invloed een dergelijk besluit heeft op de diversificatie van de portefeuille.
- Het bestuur van Pensioenfonds Detailhandel zal in 2025 een training volgen over mensenrechten en de relatie tot beleggen om zo hun kennis over dit onderwerp te vergroten en te helpen bij de uiteindelijke besluitvorming.
- We zullen Columbia Threadneedle Investments (CTI, de engagement- en stemprovider van Pensioenfonds Detailhandel) evalueren over hoe ze mensenrechten meenemen in hun dialoog met ondernemingen.

Wanneer?

Start najaar 2024, het pensioenfonds zal rapporteren over de voortgang.

1. Landen die volgens 'Freedom House' als ondemocratisch worden bestempeld, worden niet opgenomen in de portefeuilles staatsobligaties opkomende markten. Dit geldt ook voor de slechtst 20% scorende landen op de SDG-score voor staatsobligaties. Die SDG-score is opgesteld uit informatie op SDG 8 Eerlijk werk en economische groei (bijvoorbeeld informatie over werkgelegenheid, arbeidsrelaties), SDG 12 Verantwoorde consumptie en productie (bijvoorbeeld informatie over watergebruik, gebruik van chemische middelen, omgang met natuurlijke hulpbronnen en uitstoot van broeikasgassen in een land), SDG 13 Klimaatactie (bijvoorbeeld informatie over de uitstoot van broeikasgassen, fossiele brandstoffen, en klimaatrisico's), en tenslotte SDG 16 Vrede, justitie en sterke publieke diensten (bijvoorbeeld informatie over corruptie, politieke stabiliteit, de effectiviteit van de overheid).

tijdsplanning 7 actiepunten

Arbeidsrechten

Ambitie

- Pensioenfonds Detailhandel zal het onderwerp arbeidsrechten meer aandacht geven in haar beleggingsbeleid.

Wat doet Pensioenfonds Detailhandel al?

- We verwachten dat bedrijven waarin we beleggen vrijheid van vakbondsvorming en het recht op collectief onderhandelen onderschrijven. In onze portefeuilles wegen we het beleid van ondernemingen over gedwongen arbeid, kinderarbeid, de betaling van een leefbaar loon, en hun commitment naar een veilige werkomgeving mee. Ten slotte wegen we of bedrijven arbeidsrechten meenemen in hun risicomanagement, en in contracten opnemen dat hun leveranciers kinderarbeid moeten voorkomen.
- In onze beleggingen in staatsobligaties van opkomende markten wegen we arbeidsrechteninformatie mee om te bepalen of we wel of niet de staatsobligaties van een land in de portefeuille opnemen, of dat we minder of meer in een land beleggen.
- We voeren veel gesprekken met bedrijven over verantwoord ondernemen. De meeste van deze gesprekken gaan over arbeidsrechten en arbeidsomstandigheden. In 2023 spraken we hierover met 89 bedrijven. Voor die gesprekken hanteren wij de doelstellingen van de Verenigde Naties, de Sustainable Development Goals, de ILO Kernconventies, en de UN Global Compact als leidraad.

- We spreken met ondernemingen over de uitbetaling van leefbaar loon, het tegengaan van gedwongen arbeid, en het bevorderen van transparante rapportage over diversiteit en inclusie.

Concrete acties

- We zullen de meest ernstige schenders van mensenrechten uit onze portefeuille verwijderen. We onderzoeken eerst om welke ondernemingen het gaat en welke invloed een dergelijk besluit heeft op de diversificatie van de portefeuille.
- We zullen onderzoeken hoe we in samenwerking met andere Nederlandse pensioenfonds en vakbonden onze gezamenlijke invloed kunnen gebruiken om in dialoog te gaan met ondernemingen over arbeidsrechten.
- We zullen Columbia Threadneedle Investments (CTI, de engagement- en stemprovider van Pensioenfonds Detailhandel) evalueren over hoe ze arbeidsrechten meenemen in hun dialoog met ondernemingen.

Wanneer?

Start najaar 2024, het pensioenfonds zal rapporteren over de voortgang.

Betaalbaar en plezierig wonen voor jong en oud

Ambitie

- Pensioenfonds Detailhandel wil bijdragen aan betaalbaar wonen in Nederland.

Wat doet Pensioenfonds Detailhandel al?

- Detailhandel belegt in vastgoed (woningen, kantoren, zorgvastgoed) via participaties in vastgoedfondsen of via beursgenoteerde aandelen in vastgoedfondsen. Via onze vastgoedfondsbeleggingen beleggen we op dit moment 41% in betaalbare huur.
- Tijdens het bouwen van vastgoedobjecten, maar ook nadat de gebouwen in gebruik zijn genomen, zijn natuur-, milieu-, arbeids- en woonomstandigheden van groot belang.
- Pensioenfonds Detailhandel gaat het gesprek aan met vastgoedmanagers om de verduurzaming van vastgoed waarin we beleggen te bevorderen.
- Vastgoed is wereldwijd verantwoordelijk voor 30-40% van de CO₂-uitstoot en loopt significante klimaatrisico's. Daarom zijn we bij het Global Real Estate Engagement Network (GREEN) aangesloten om onze invloed aan te wenden en vastgoedmanagers acties te laten ondernemen die aansluiten bij het Klimaatakkoord van Parijs. Via GREEN vragen

we om ambitieuze, tijdsgebonden ontwikkelen transformatieplannen.

- We sporen vastgoedmanagers al sinds 2012 aan zich aan te sluiten bij de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB), of te zorgen voor certificaten van bijvoorbeeld BREEAM, CASBEE, en LEED. Dat geeft ons informatie over meer dan CO₂-uitstoot alleen. Denk aan werkomstandigheden, het gebruik van duurzame materialen en het verantwoord gebruik daarvan, bijvoorbeeld door recycling en transformatie van gebouwen.

Concrete acties

- Bij toekomstige beleggingen in vastgoed zal de wens naar meer betaalbare woningen (ook voor specifieke doelgroepen) met meer nadruk worden meegewogen in de besluitvorming.
- In het strategisch vastgoedportefeuilleplan 2025-2028 worden de belangrijkste ambities van het pensioenfonds op het mogelijk maken van betaalbaar wonen (ook voor specifieke doelgroepen) vastgelegd.

Wanneer?

Eind 2024 wordt een start gemaakt met het opstellen van een nieuw vastgoedportefeuilleplan, en in 2025 besluitvorming hierover afgerond.

4 Klimaatverandering en de energietransitie

Ambitie

- Het beleggen in ondernemingen die de energietransitie mogelijk maken en klimaatrisicovolle ondernemingen die hun aandeel in de transitie onvoldoende nemen, uit de portefeuille weren.

Wat doet Pensioenfonds Detailhandel al?

- Het pensioenfonds heeft reductiedoelstellingen geformuleerd en maakt beleggingskeuzes om deze te behalen. Dit uit zich in de samenstelling en wegingen van benchmarks die we hanteren.
- We onderzoeken in welke bedrijven we niet langer willen beleggen, omdat deze bedrijven onvoldoende blijken te geven van transitiemogelijkheden naar een CO₂-arme bedrijfsvoering en bovendien veel klimaatrisico lopen.
- Ook onderzoeken we hoe we meer duurzame beleggingen kunnen doen.
- We gebruiken onze invloed en zullen in gesprek gaan met bedrijven en ons stemgedrag gebruiken ten behoeve van het behalen van de Parijs klimaatdoelstellingen.
- We stellen onze doelstellingen ambitieus bij. Nieuwe inzichten, onderzoeksmogelijkheden en onderzoeksmethodieken vormen de input voor onze doelstellingen, die indien nodig worden aangepast.
- We rapporteren jaarlijks over de CO₂-uitstoot van onze portefeuille; de voortgang op onze doelstellingen; en over onze engagement- en steminspanningen. Dat doen we ook in de speciale rapportage hierover: de TCFD-rapportage.

- In de weging van onze beleggingen nemen we mee in hoeverre bedrijven hun gehele CO₂-uitstoot meten, en hoe hoog de uitstoot is. We beoordelen ook of bedrijven voor hun inkoop, operaties en onderaannemers de CO₂-uitstoot beoordelen en proberen terug te brengen. Ook wegen we in hoeverre bedrijven omzet halen uit sectoren, producten en diensten die we groen noemen: bijvoorbeeld hernieuwbare energie, of het produceren van energiezuinig vervoer.
- We voeren gesprekken met bedrijven over de klimaattransitie, bij deze gesprekken richten we ons ook op de grootste uitstoters ter wereld. We spreken met ondernemingen over het uitfaseren van kolen, en met scheepvaartbedrijven over hun uitstoot. Dit doen we in internationale samenwerkingsverbanden, zodat onze boodschap meer kracht krijgt. We roepen in deze samenwerkingen ook overheden op om werk te maken van klimaatbeleid, in lijn met de Parijsdoelstellingen.
- We zijn lid van de Net-Zero Asset Owner Alliance (NZAOA), een samenwerkingsverband van internationale eindbeleggers die zich een net-zero CO₂-uitstoot portefeuille ten doel hebben gesteld.

Concrete acties

- We gaan onderzoeken hoe informatie over de toekomstige klimaatambities en de doelstellingen van ondernemingen kan worden gebruikt in het creëren van geschikte benchmarks voor onze beleggingen.
- We zullen het beleid m.b.t. de kolensector verder uitwerken.
- We gaan beleid ontwikkelen over hoe we omgaan met een ineffectieve dialoog met ondernemingen. Op welk moment gaan we deze ondernemingen uitsluiten?

Wanneer?

Doorlopend. We gaan door met de acties in het klimaatactieplan en blijven jaarlijks over de voortgang rapporteren. We updaten ons MVB-beleid om de laatste concrete acties hierin op te nemen.

Impactbeleggen

Ambitie

- Pensioenfonds Detailhandel belegt een klein deel van de portefeuille in ondernemingen die naast een financiële doelstelling ook directe verbeteringen op sociaal- en milieugebied nastreven.

Wat doet Pensioenfonds Detailhandel al?

- Een van de doelen van het beleggingsbeleid van Pensioenfonds Detailhandel is om met een relatief klein gedeelte van de beleggingen – naast de reguliere financiële doelstelling – ook een maatschappelijk rendement na te streven en direct bij te dragen aan een beter milieu en betere maatschappij.
- Pensioenfonds Detailhandel belegt op dit moment 1% van de totale portefeuille in directe impactbeleggingen.
- Het pensioenfonds hanteert voor haar impactbeleggingen de definitie van de 'Global Impact Investing Network (GIIN): Impactbeleggingen zijn beleggingen met een intentie om een positieve, meetbare sociale en milieu impact te maken, naast een positief, financieel rendement.
- Deze directe impactbeleggingen worden in een drietal fondsen belegd:
 - Het Polestar Circular Debt Fund verstrekt leningen aan Nederlandse ondernemingen die op de financiële markt tegen een financieringsprobleem oplopen. De bedrijven gebruiken de leningen om reeds bewezen innovatieve circulaire technieken op grotere schaal uit te rollen en zo bij te dragen aan afvalreductie, beperking in het gebruik van grondstoffen, en beperking van CO₂-uitstoot.
 - Het Symbiotics Emerging Market Impact Fund is opgezet om in opkomende markten via financiële instellingen leningen te verstrekken aan MKB-bedrijven die impact maken ten aanzien van SDG's 8, 12 en 13.
 - Het Tikehau SDG Lending Fund richt zich op leningen die bijdragen aan het verduurzamen van MKB-bedrijven in de Europese markt. Voorwaarde voor het verstrekken van deze leningen is dat zij aantoonbaar verduurzaming en meer verantwoorde bedrijfsvoering tot gevolg hebben.

- Het pensioenfonds heeft ook beleggingen die wij zogenaamde 'indirecte impact' noemen. Beleggingen in beursgenoteerde green bonds (obligaties die zijn uitgegeven om bepaalde duurzame projecten te financieren) was in 2023 9.6% van de totale vastrentende portefeuilles ter waarde van bijna €1.6 miljard.
- Ook weegt het pensioenfonds in het samenstellen van de beursgenoteerde bedrijfsportefeuilles het aandeel 'groene omzet' van de ondernemingen, en overweegt deze eigenschap in de portefeuille. Het pensioenfonds hanteert voor dergelijke beursgenoteerde instrumenten de term indirecte impact, omdat ook zonder onze financiering dergelijke projecten veelal doorgang zouden hebben gevonden.

Concrete acties

- We evalueren de huidige impactbeleggingen.
- We gaan onderzoeken of we de strategische allocatie naar impactbeleggingen kunnen uitbreiden en of dit past binnen het strategisch beleggingsbeleid. We evalueren ook welke beleggingscategorieën wat voor type impact kunnen genereren.
- We gaan de voorkeuren op het gebied van impactbeleggen van alle deelnemers meten. Welke onderwerpen of type investeringen vinden deelnemers belangrijk? In de aanbevelingen wordt bijvoorbeeld beleggen in de technologie en circulaire economie genoemd.

Wanneer?

We starten met het onderzoek naar deelnemersvoorkeuren in februari 2025, en zullen daarnaast een traject starten om de haalbaarheid van meer impactbeleggingen in onze portefeuille te onderzoeken. Het pensioenfonds rapporteert over de voortgang.

6 Samenwerken

Ambitie

- Pensioenfonds Detailhandel heeft de ambitie met zorgvuldig uitgekozen samenwerkingen bij te dragen aan de effectiviteit van het verantwoord beleggingsbeleid.

Wat doet Pensioenfonds Detailhandel al?

- Pensioenfonds Detailhandel heeft in haar beleggingsbeleid samenwerkingen aangeduid als een manier om indirecte impact te maken: door initiatieven te starten, of in een vroeg stadium te steunen, kan het pensioenfonds met andere pensioenfonds en beleggers een verschil maken in de wereld.
- Het pensioenfonds heeft bijvoorbeeld het Dutch Engagement Network (DEN) gestart, een samenwerking tussen Nederlandse pensioenfonds op de thema's water en afval. Deze samenwerking stelt de pensioenfonds in staat direct engagement uit te voeren op thema's die voor hun belangrijk zijn.
- Daarnaast heeft het pensioenfonds aan de wieg gestaan van GREEN (Global Real Estate Engagement Network). Pensioenfonds Detailhandel constateerde dat er weinig dialoog werd aangegaan met beursgenoteerde vastgoedfondsen over klimaat en energie, terwijl vastgoed wereldwijd verantwoordelijk is voor 30-40% van de CO₂-uitstoot. Door de samenwerking in een vroeg stadium aan te moedigen, te ondersteunen, en inhoudelijk bij te staan, is GREEN nu uitgegroeid tot een internationaal samenwerkingsverband dat in gesprek gaat met grote vastgoedfondsen.

- De engagement- en stemprovider van Pensioenfonds Detailhandel, CTI, is daarnaast lid van vele samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld op het gebied van klimaat (Climate Action 100+) of het uitbetalen van leefbaar loon (Platform Living Wage Financials, PLWF).
- Van bestaande samenwerkingen kan het pensioenfonds bovendien leren. Mede door lid te worden van de Net-Zero Asset Owner Alliance heeft het pensioenfonds haar klimaatdoelen aangescherpt en is meer over klimaat gaan rapporteren.

Concrete acties

- In lijn met de aanbevelingen van deelnemers blijven we op effectievere wijze samenwerken met andere pensioenfonds en beleggers.
- We evalueren de huidige samenwerkingen en toetsen die aan ons beleid op samenwerkingen. Dit kan ertoe leiden dat we stoppen met sommige samenwerkingen en dat we nieuwe oppakken.
- We starten met het onderzoek naar mogelijkheden van een samenwerking met vakbonden en andere Nederlandse pensioenfonds op het gebied van arbeidsrechten.

Wanneer?

Doorlopend.

Communicatie naar deelnemers

Ambitie

- Pensioenfonds Detailhandel heeft de ambitie om op de meest effectieve wijze informatie over pensioen en beleggen zo persoonlijk mogelijk te maken.

Wat doet Pensioenfonds Detailhandel al?

- Pensioenfonds Detailhandel communiceert via pensioenfondsdetailhandel.nl over het beleggingsbeleid, inclusief wettelijk vereiste communicatie. Op de website van het pensioenfonds zijn bijvoorbeeld alle rapporten over de dialoog die we aangaan met ondernemingen, de waarde van alle beleggingen in onze portefeuille, informatie over het beleggingsbeleid, en het integrale verantwoord beleggingsbeleid te vinden. Op het online platform [jijenwijnonline.nl](https://www.jijenwijnonline.nl) communiceert het pensioenfonds op toegankelijke en aansprekende manier over het onderwerp verantwoord beleggen. Ook communiceert het pensioenfonds via de socials, zoals LinkedIn en via de socials van @Jij&WijOnline.
- De informatie die het pensioenfonds over beleggingen moet publiceren vanuit wetgeving en andere vereisten is omvangrijk en kan complex zijn. Het pensioenfonds wil op een toegankelijke en aansprekende wijze communiceren. Om die reden heeft het pensioenfonds het online platform Jij&Wij Online opgezet. Hiermee wil het pensioenfonds deelnemers inspireren door informatie over pensioen en beleggen zo

persoonlijk mogelijk te maken.

- Communicatie over verantwoord beleggen is integraal onderdeel van het communicatiebeleid. In dat beleid is opgenomen dat wij onze communicatie regelmatig toetsen.

Concrete acties

- Het pensioenfonds zal bij het toetsen en het verbeteren van het communicatiebeleid rondom verantwoord beleggen de aanbevelingen van de deelnemers meenemen.
- We zullen periodiek korte artikelen plaatsen over verantwoord beleggen, zoals nu ook al incidenteel gebeurt op [jijenwijnonline.nl](https://www.jijenwijnonline.nl), op laagdrempelige, concrete en herkenbare wijze.
- We zullen twee keer per jaar rapporteren over de acties die uit de Deelnemersdialoog komen.

Wanneer?

Doorlopend.

Reactie op elk van de 49 aanbevelingen

01 Vraagt om jaarlijkse terugkoppeling van de bedrijven met wie het in dialoog is

Dat gebeurt al! Elk bedrijf waarmee de dialoog wordt aangegaan wordt in een jaar minimaal een keer gevraagd naar de voortgang op onze vragen. En dat zijn veel bedrijven. Pensioenfonds Detailhandel was in 2023 met ruim 500 ondernemingen in gesprek (dialoog of engagement). Het merendeel van die gesprekken doet onze engagement- en stemprovider. Zij rapporteren elk kwartaal naar de voortgang van elk van de bedrijven: boeken ze de gewenste prestaties, en welke bedrijven blijven achter? Een gedeelte van de gesprekken verloopt via onze samenwerkingen in DEN (Dutch Engagement Network) en GREEN (Global Real Estate Engagement Network), en een handjevol gesprekken voeren we zelf direct, via bijvoorbeeld de samenwerking van de PRI (Principles of Responsible Investment). Daarbij zitten we zelf aan tafel met de onderneming, ook namens andere beleggers.

02 Belegt in bedrijven die zorgen voor goede arbeidsomstandigheden (veiligheid, mensenrechten, arbeidsrechten)

Pensioenfonds Detailhandel weegt arbeidsomstandigheden al mee in de afweging of we veel of weinig in een onderneming beleggen. Omdat vanuit de aanbevelingen blijkt dat arbeidsrechten en -omstandigheden een belangrijk onderwerp zijn voor de deelnemers van het pensioenfonds, zullen we hier extra acties ondernemen. Die lees je bij 'arbeidsrechten'.

03 Krachten bundelt met andere pensioenfonds en/of andere instellingen die streven naar impact op lange termijn, om leefbaarheid en mensenrechten te verbeteren

Samenwerken doet Pensioenfonds Detailhandel graag, omdat we geloven dat we op die manier onze impact en invloed kunnen vergroten. We onderzoeken momenteel een nieuwe samenwerking op het gebied van arbeidsrechten met andere pensioenfonds en vakbonden. Als we denken dat deze samenwerking onze inzet goed kan gebruiken, we er zelf ook kennis door opdoen over hoe we beleggen, en het in lijn is met de voorkeuren van de deelnemers, zullen we onze samenwerking toezeggen. En hier natuurlijk over communiceren.

elingen

04 Bedrijven goed screent en daarbij ook kijkt naar hun aanpassingsvermogen in het verleden

W e proberen ook vooruit te kijken in het aanpassingsvermogen van bedrijven: geloven wij, met de informatie die we daarvoor hebben, of bedrijven bijvoorbeeld de overstap kunnen maken naar een koolstofarme economie? Deze informatie willen we integreren in onze beleggingsbeslissingen. Het aanpassingsvermogen in het verleden is niet altijd een goede indicator voor toekomstig aanpassingsvermogen.

05 Investeert in bedrijven die een positieve invloed hebben of zouden kunnen hebben op de omstandigheden van werknemers

A rbeidsomstandigheden zijn een belangrijk thema voor de deelnemers. Ook Pensioenfonds Detailhandel kijkt sinds 2018 met nadruk naar arbeidsrechten en arbeidsomstandigheden. Wij geloven dat ondernemingen die de arbeidsrechten- en omstandigheden voor hun werknemers goed geregeld hebben, ook de bredere omstandigheden van werknemers kunnen verbeteren en invloed hebben op de kwaliteit van leven van gezinnen en gemeenschappen. Denk bijvoorbeeld aan het uitbetalen van een leefbaar loon. Het uitbetalen van een hoger loon kan allerlei positieve gevolgen hebben, zoals de mogelijkheid voor gezinnen om hun kinderen naar school te sturen, een betere gezondheid voor werknemers, en sterkere en productievere gemeenschappen.

06 Investeert in betaalbare huur- en koopwoningen

D at doet het pensioenfonds al! Iets minder dan de helft van de woningen waarin Pensioenfonds Detailhandel belegt, valt onder 'betaalbare huur'. Betaalbare huur bestaat uit sociale huurwoningen met een maximale huurprijs van €808 per maand en middenhuur woningen met een huurprijs tussen de €808 en €1150 per maand (prijspeil 2023: in 2024 is de sociale huurgrens €880 per maand). Pensioenfonds Detailhandel belegt in vastgoedfondsen waarin 41% van de woningen onder deze 'betaalbare huur' definitie valt. Betaalbare koopwoningen zijn als beleggingsproduct niet beschikbaar.

07 Meer samenwerkt met andere pensioenfonds voor meer impact op onderwerpen van gedeelde interesse

Het pensioenfonds werkt al veel samen, en is het met de deelnemers eens dat samenwerking tot meer impact kan leiden. Zie ook vraag 3 en het kopje 'Samenwerken'.

08 WEL rendement behaalt maar ZONDER dat andere mensen daaronder lijden

Pensioenfonds Detailhandel zal onderzoek doen naar het verwijderen van de ondernemingen uit de portefeuille met de meest ernstige schendingen op mensenrechten- en arbeidsrechtgebied n.a.v. deze aanbeveling. Wereldwijd worden mensenrechten, inclusief land- en arbeidsrechten, namelijk nog onvoldoende beschermd. Dat maakt dat bedrijfsactiviteiten wereldwijd nog veel lijden veroorzaken bij werknemers, omwonenden, en gemeenschappen. Dat geldt ook voor de activiteiten van de bedrijven via beleggingen van Pensioenfonds Detailhandel. Pensioenfonds Detailhandel belegt wereldwijd in duizenden ondernemingen, die elk honderden of duizenden eigen leveranciers hebben, in allerlei hoog-risico ketens, zoals de mijnbouw (voor het mijnen van belangrijke grondstoffen), de detailhandel en textiel (waarin in de katoenteelt en bij het produceren van onze kleding werknemers en boeren worden onderbetaald en bloot worden gesteld aan gevaarlijke werkomstandigheden), en meer. Alhoewel Pensioenfonds Detailhandel niet kan garanderen niet betrokken te zijn via de beleggingen bij het lijden van mensen, is het uitgangspunt uit deze aanbeveling erg belangrijk en de moeite waard mee te nemen bij beleggingsbeslissingen. Vandaar de uitsluiting van bedrijven met ernstige schendingen.

“

Pensioenfonds Detailhandel zal onderzoek doen naar het verwijderen van de ondernemingen uit de portefeuille met de meest ernstige schendingen”

Controleerbare afspraken maakt met bedrijven over investeren in betere leef- en arbeidsomstandigheden

We stellen doelen op voor de bedrijven waarmee we in gesprek gaan over mensenrechten en arbeidsrechten. Deze doelen zien we pas als behaald, als die ook controleerbaar zijn, omdat een bedrijf er bijvoorbeeld over heeft gepubliceerd in het jaarverslag of publiek een aankondiging heeft gedaan.

Transparant is over de keuzes die het maakt, bijv. waarom het belegt in bepaalde bedrijven

Pensioenfonds Detailhandel publiceert elk kwartaal een lijst met alle beleggingen in de portefeuille. Iedereen kan zo zien in welke bedrijven we beleggen, en voor welk bedrag. Ook publiceren we elk kwartaal een uitsluitingslijst. In de verdere informatie op de website leggen we uit op welke manier we beleggen.

Beleggingen spreidt over veel bedrijven, om risico te verminderen en te zorgen voor een zeker pensioen waarvan deelnemers kunnen leven

Pensioenfonds Detailhandel belegt breed gespreid, om zo de risico's te verminderen. Het uitgangspunt daarbij is altijd om te zorgen voor een zo goed mogelijk pensioen.

12 Ernaar streeft dat het risico afneemt en de zekerheid toeneemt, naarmate een deelnemer de pensioenleeftijd nadert

In het nieuwe pensioenstelsel wordt er minder risico genomen voor deelnemers die de pensioenleeftijd naderen. In het huidige pensioenstelsel past het risico van de beleggingen ook bij de kenmerken van de deelnemers.

13 Informatie toegankelijk maakt, met aandacht voor verschillende generaties, niveaus, mate van diepgang, en de communicatiemiddelen afstemt op de doelgroep

Er is veel informatie over verantwoord beleggen beschikbaar op onze website. Maar deze aanbeveling raakt een belangrijk punt: is het ook goed toegankelijk? Daarbij willen wij toevoegen, is het ook begrijpelijk en dient het zijn doel? Onder 'Communicatie' delen we onze ambitie en acties op communicatiegebied.

14 Investeert in bedrijven die meetbaar (SMART) de mensenrechten op orde hebben, bijvoorbeeld op basis van check op tevredenheid personeel, toeleveranciers

Op dit moment weegt Pensioenfonds Detailhandel in welke mate ondernemingen de mensenrechten op orde hebben, om zo te bepalen of we in het bedrijf willen beleggen, en met hoeveel gewicht. Dat betekent wel dat er nog steeds bedrijven in onze portefeuille zitten die hun mensenrechten niet 100% op orde hebben. Daarom wil het Pensioenfonds onderzoeken of we een strengere ondergrens kunnen hanteren: bedrijven met grote controverses rondom mensenrechten worden dan uitgesloten. Zie verder bij het kopje 'Mensenrechten'. Ondanks deze aandacht voor mensenrechten binnen de beleggingen, belegt Pensioenfonds Detailhandel wereldwijd in duizenden ondernemingen. Via de bedrijfsactiviteiten van de bedrijven en hun leveranciers, blijft het risico op mensenrechtenschendingen bestaan. Daarom blijft ook het belang groot dat Pensioenfonds Detailhandel die risico's goed in kaart brengt. Het bestuur zal een mensenrechtentraining volgen om die risico's goed in te kunnen schatten en maatregelen te kunnen nemen in hun beleggingsbeleid.

15 Vooral investeert in bedrijven die mensenrechten op orde hebben

Zie 8 en 14.

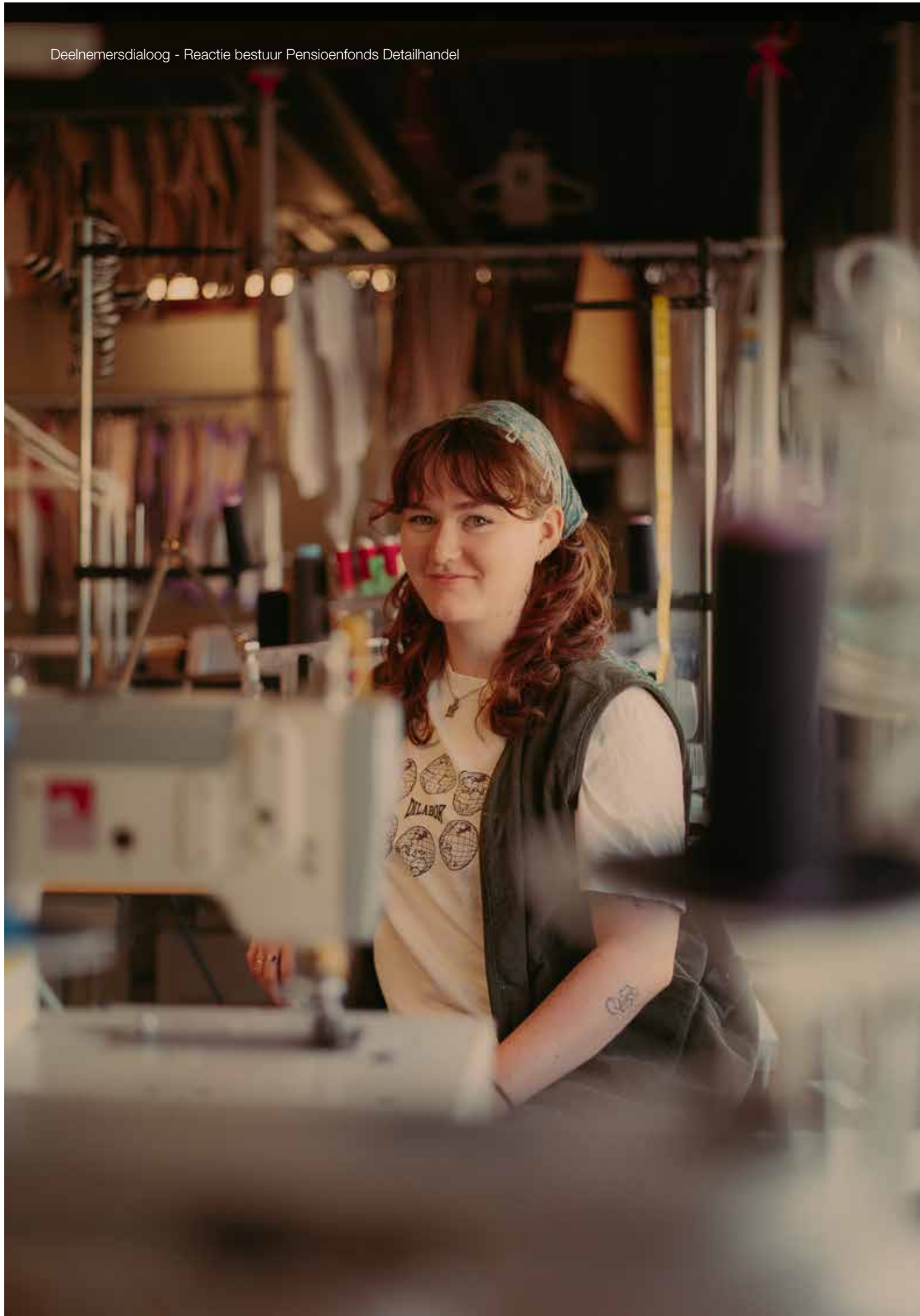
16 Investeert in woningcorporaties, op voorwaarde dat deze investeren in betaalbare woningen

Pensioenfonds Detailhandel vindt het waard om deze aanbeveling te onderzoeken. Het is duidelijk dat deelnemers graag zien dat hun pensioenfonds bijdraagt aan betaalbare woningen. Een mogelijkheid om daaraan bij te dragen is het investeren in woningcorporaties. Pensioenfonds kunnen investeren in de groei en verduurzaming van de sociale woningsector in Nederland door middel van geborgde leningen (WSW-leningen) aan woningcorporaties. Pensioenfonds Detailhandel zal deze mogelijkheid onderzoeken in het nieuwe vastgoedportefeuilleplan 2025-2028. Daarbij is een belangrijke overweging dat het toevoegen van dit type leningen een extra categorie beleggingen toevoegt aan de portefeuille. Pensioenfonds Detailhandel houdt de portefeuille graag zo simpel mogelijk: dat drukt de kosten van het beheren van de portefeuille enorm. Er moeten dus zwaarwegende redenen zijn om een categorie toe te voegen, bijvoorbeeld omdat het pensioenfonds impact kan maken met een nieuwe categorie (zoals het bijdragen aan betaalbaar wonen), goede rendementen kan behalen, of het zorgt voor risicospreiding (diversificatie). In die gevallen moet de afweging worden gemaakt of de extra kosten opwegen tegen de eventuele voordelen van het toevoegen van een beleggingscategorie.

“

Het is duidelijk dat deelnemers graag zien dat hun pensioenfonds bijdraagt aan betaalbare woningen”

17

Zorgt dat 'slapende deelnemers' (deelnemers die in een andere sector zijn gaan werken en bij een ander pensioenfonds pensioen opbouwen) een goed rendement krijgen en houden

Slapende deelnemers worden op dezelfde manier rendementen toebedeeld als niet-slapers (gepensioneerden en zogenaamde 'actieve' deelnemers).

18

Investeert in bedrijven die een positieve invloed hebben of zouden kunnen hebben op de leefomstandigheden in hun gemeenschap

Deze aanbeveling raakt aan de aanbevelingen over arbeids- en mensenrechten, omdat deze een grote invloed hebben op de leefomstandigheden binnen gemeenschappen (zie bijvoorbeeld aanbeveling 5 en de acties bij 'arbeidsrechten' en 'mensenrechten'). Daarnaast kunnen we voor het investeren in leefomstandigheden ook kijken naar onze vastgoedbeleggingen. Vastgoedfondsen in Nederland kunnen een positieve invloed hebben op de leefbaarheid van een gemeenschap, zoals door het investeren in duurzame en groene leefomgevingen, en het laten organiseren van gemeenschapsactiviteiten. We zullen deze aanbeveling opnemen in ons vastgoedportefeuilleplan.

19

Samenwerkt met andere pensioenfonds om druk uit te oefenen op de politiek over ouderenzorg en bouwstop

De vastgoedmanagers waarin Pensioenfonds Detailhandel belegt, zijn lid van branchevereniging IVBN (Vereniging van institutionele beleggers in vastgoed Nederland), om de belangen te behartigen richting de politiek en de vastgoedmarkt. Pensioenfonds Detailhandel werkt niet direct zelf samen op deze onderwerpen om druk uit te oefenen op de politiek. Daar is op dit moment de capaciteit en kennis niet voor in huis.

20 Samenwerkt met andere partijen (zoals denktanks) voor het indienen van resoluties over verantwoord beleggen

Het indienen van aandeelhoudersresoluties is al een mogelijkheid in ons beleid maar gebeurt in de praktijk nog niet veel. Pensioenfonds Detailhandel heeft in het stembeleid opgenomen dat het mede-indienen van resoluties tot de opties behoort. Dat heeft in 2023 tot het mede-indienen van 1 resolutie geleid. We zullen met onze stemprovider bespreken of er meer mogelijkheden zijn tot het mede-indienen van aandeelhoudersresoluties.

Hieronder de tekst uit het stembeleid:

“Het zelf-(mede) indienen van aandeelhoudersvoorstellen is een arbeidsintensief proces en vraagt gedegen kennis of opbouw van kennis in bepaalde jurisdicties. In principe zal het indienen van een aandeelhoudersresolutie via CTI verlopen, waar capaciteit en kennis is. Wanneer Pensioenfonds Detailhandel gevraagd wordt een resolutie mede-in te dienen zou dit kunnen op basis van een afweging over het belang van de resolutie versus benodigde- en beschikbare capaciteit. Het Pensioenfonds kan CTI vragen resoluties in te dienen bij onvoldoende resultaat van engagement.”

21 Deelnemers structureel (jaarlijks terugkoppeling + tweejaarlijks deelnemersdialog) inspraak geeft in hoe hun geld belegd wordt

Het pensioenfonds heeft opgenomen in haar beleggingsbeginselen dat de voorkeuren van deelnemers worden meegewogen in het beleggingsbeleid. Om dat te kunnen doen, is een regelmatige toets van die voorkeuren belangrijk. Elke twee jaar is door het kostbare en arbeidsintensieve proces wat vaak. Het pensioenfonds heeft ook de tijd nodig de aanbevelingen te verwerken in het beleggingsbeleid. Het pensioenfonds streeft ernaar elke drie jaar deelnemersvoorkeuren op te halen. Dat kan ook in een andere vorm, zoals een enquête of kleinere dialogvormen op een specifiek onderwerp.

“

Het pensioenfonds heeft opgenomen in haar beleggingsbeginselen dat de voorkeuren van deelnemers worden meegewogen in het beleggingsbeleid”

22 Meer investeert in bedrijven die de energietransitie mogelijk maken

Deze aanbeveling neemt Pensioenfonds Detailhandel van harte aan. Zie verder onder 'Klimaatverandering en de energietransitie'.

23 Bij elke beslissing rekening houdt met de toekomst van onze kleinkinderen en de generaties daarna

Pensioenfonds Detailhandel belegt met een langetermijn horizon. Het doel is mensen die al met pensioen zijn, en mensen die net zijn gestart met werken een goed pensioen uit te keren. Het verantwoord beleggingsbeleid heeft ook een langetermijn blik: het houdt rekening met grote uitdagingen op bijvoorbeeld het gebied van klimaat, om bij te dragen aan het uitkeren van een goed pensioen in een leefbare wereld.

24 Een buffer opbouwt om vergrijzing op te vangen

In onze financiële opzet wordt al rekening gehouden met de verwachte vergrijzing van ons deelnemersbestand en de verwachte toename van de levensverwachting. Daarom hoeven we daar geen buffer voor aan te houden. In het nieuwe pensioenstelsel gaan we waarschijnlijk een buffer aanhouden om verlagingen van pensioenuitkeringen te voorkomen. Daarin gaan we rekening houden met de verwachte vergrijzing.

25 Investeert in opkomende economieën (op een verantwoorde manier)

Dat doen we al! Pensioenfonds Detailhandel belegt 5.1% van de portefeuille in aandelen van opkomende markten en 11.6% in staatsobligaties van opkomende markten.

26 Een ontwikkelingstaak heeft: investeert ook in bedrijven waar het op gebied van mensenrechten nog niet op orde is, maar dan wel vooruitzicht op verbetering binnen bepaalde tijd

Dit is een begrijpelijke aanbeveling maar een lastige om in de praktijk te brengen. We beleggen momenteel in minder of niet in bedrijven die minder goed scoren op hun beleid en uitvoering in mensenrechten. Alleen, of bedrijven hun mensenrechten goed in orde hebben is niet de enige overweging of we wel of niet in een bedrijf beleggen, we kijken bijvoorbeeld ook naar de klimaatrisico's van een bedrijf, of hun omgang met de natuur. Uit andere aanbevelingen blijkt ook dat deelnemers mensenrechten een belangrijk onderwerp vinden. Daarom zullen we een strengere screening toepassen op het gebied van mensenrechten: in bedrijven die onze ondergrens niet halen op het gebied van mensenrechten, zullen we niet langer beleggen. Hoe we dat precies handen en voeten gaan geven, en hoe we die ondergrens bepalen, daar zullen we onderzoek naar doen. Zie ook de concrete acties onder 'mensenrechten'. Het vooruitzicht op verbetering binnen bepaalde tijd kunnen we monitoren middels het voeren van de dialoog (engagement). Als bedrijven lange tijd geen aantoonbare verbetering doorvoeren, worden we daar door onze engagementprovider van op de hoogte gesteld. Dit kan leiden tot het verkopen van die belegging. Echter, we voeren geen dialoog met alle bedrijven in onze portefeuille over mensenrechten, we selecteren de bedrijven die bijvoorbeeld in een hoog-risico sector opereren, controverses rondom mensenrechten hebben, of bedrijven waarvan we verwachten dat er nog veel verbetering mogelijk is. Die toevoeging is belangrijk om te begrijpen dat dit beleid niet waterdicht is: het kan zijn dat we bedrijven niet goed in kaart hebben op het gebied van mensenrechten, gewoonweg omdat we er niet mee spreken en dus niet alles van het bedrijf te zien krijgen. Met de voorgenomen uitsluiting op de meest ernstige controverses reduceren we dat risico.

27

Investeert in het ombouwen van kantoren tot woningen

Dit doen we al! Op dit moment beleggen we in een aantal woningfondsen die transformaties van kantoren tot woningen hebben gedaan. Bijvoorbeeld het bedrijventerrein Overamstel dat getransformeerd wordt naar een gemengd woon-werkgebied, met 430 woningen, 42 zorgunits en circa 8.000m² aan voorzieningen. Er komen 123 sociale huurwoningen, 197 huurwoningen in het middensegment, en 110 koopwoningen aangevuld met bijvoorbeeld horeca en een supermarkt.

28

De ‘minder groene bedrijven’ in portfolio houdt en met deze bedrijven duidelijke afspraken maakt over het tempo van verduurzaming en die afspraken regelmatig toetst

Onder ‘klimaatverandering en de energietransitie’ leggen we uit hoe we deze aanbeveling verwerken.

“
Op dit moment beleggen we al in een aantal woningfondsen die transformaties van kantoren tot woningen hebben gedaan”

20 Communiqueert naar doelgroepen over de impact van beleggingen op rendement en maatschappij, met aandacht voor de werkwijze, visie en missie van Pensioenfonds Detailhandel

Onder 'communicatie' leggen we uit hoe we deze aanbeveling ter harte nemen.

20 Checkt of er geen greenwashing plaatsvindt door bedrijven waarin het investeert en communiceert daarover

Dit doen we al! Maar niet bij alle bedrijven waarin we beleggen, het gaat simpelweg om teveel ondernemingen. Het controleren van 'greenwashing' (waarbij bedrijven zich groener voordoen dan ze daadwerkelijk zijn) is een onderdeel van de engagement of dialoog met bedrijven. Experts op duurzaamheids- en sectorgebied onderzoeken of de claims die bedrijven maken waarheidsgetrouw zijn, door bijvoorbeeld externe onderzoeken te raadplegen, mediaberichten te volgen, ondernemingen te vergelijken met sectorgenoten, en te beoordelen of de bestuurscultuur- en organisatie, inclusief die van interne en externe audits, voldoende kritische tegengeluiden kunnen laten horen. Natuurlijk kunnen er desondanks gevallen van greenwashing plaatsvinden, wat mogelijk zelfs als fraude aangemerkt kan worden. In dat geval lopen we met onze belegging ook een financieel risico. Door de grote spreiding in de portefeuille, zal dat nauwelijks effect hebben op het resultaat.

31 Meer investeert in technologie

Meer investeren in technologie zou passen binnen het doen van impactbeleggingen. Onder het kopje 'impactbeleggen' leggen we uit hoe we gaan onderzoeken of we meer kunnen investeren in impact, en of meer investeren in technologie daar wellicht ook bij past.

Bij de dialoog met bedrijven eist dat er binnen 3-5 jaar vooruitgang te zien is

We werken in de dialoog altijd met tijdsgebonden doelen. Maar, wat nog ontbreekt, is heel scherp formuleren wat we doen als na die tijd de doelen niet zijn behaald. We hebben vastgelegd dat er dan een mogelijkheid is om het bedrijf uit te sluiten. We zullen ons dialoogbeleid herzien en daarin opnemen hoe we omgaan met bedrijven die niet binnen de gestelde tijd vooruitgang boeken. Die actie is ook opgenomen onder 'Klimaatverandering en energietransitie'.

De dialoog met bedrijven in samenwerking met andere investeerders

Dit gebeurt al! Zie onder het kopje 'samenwerken'. Het is goed om te weten dat deelnemers samenwerking ook belangrijk vinden. Daarom nemen we een aantal concrete acties, die ook onder 'samenwerken' zijn benoemd.

“
We werken in dialoog altijd met tijdsgebonden doelen”

Deelnemers bewust maakt van de mogelijkheden die er binnen de detailhandel zijn om te verduurzamen

Via [jijenvijonline.nl](https://www.jijenvijonline.nl) publiceert het pensioenfonds regelmatig verhalen over verduurzaming in de detailhandel. Dit blijven we doen, zeker na deze aanbeveling.

Samen met mede-investeerdere de keurmerken controleert die gebruikt worden door de bedrijven waarin het investeert

Het controleren van keurmerken is een taak van de keurmerken zelf, of de externe bureaus die hiervoor aangesteld zijn. Maar, we controleren wel samen met andere investeerders of de doelstellingen, eisen en normen die bedrijven zichzelf stellen ook worden waargemaakt. Daarin gaan we niet alleen uit van het behalen van een keurmerk, maar duiken we dieper in de materie, in de vereisten van de keurmerken, en schakelen we expertise in van maatschappelijke organisaties om een keurmerk op waarde te kunnen schatten.

Meer investeert in lokale bedrijven voor minder vervuiling (door transport) en kortere ketens

Pensioenfonds Detailhandel belegt gespreid om zo de risico's te spreiden. Het beleggen in lokale bedrijven betekent niet dat er minder (transport)vervuiling plaatsvindt. Ook lokale bedrijven kunnen hun goederen naar heel ver weg transporteren. Daarom kunnen we vervuiling door transport wat ons betreft beter tegengaan door er aandacht voor te vragen in de dialoog. In ons dialoogprogramma hebben we daarom aandacht voor het ketenbeheer van bedrijven, en de milieupact die de toeleveringsketens van bedrijven veroorzaken.

Minder passief belegt om impact te vergroten

We gaan onderzoek doen naar het vergroten van onze impactbeleggingen. Zie daarvoor het kopje 'impactbeleggen'. Er bestaat ook indirecte impact, die we bijvoorbeeld kunnen bereiken door het beleggen in meer groene obligaties of het behalen van succes in de dialoog met bedrijven. Daarin treedt Pensioenfonds Detailhandel niet 'passief' op: heel actief worden hierin meer groene obligaties aan de portefeuille toegevoegd en engagement uitgevoerd. In het onderzoek naar impactbeleggingen worden ook andere overwegingen meegewogen, zoals kosten en risico.

Meer investeert in circulaire bedrijven

Het pensioenfonds belegt in het Polestar Circular Debt Fund, een fonds dat leningen biedt aan Nederlandse ondernemingen die deze investeringen gebruiken om hun keten meer circulair te maken. Pensioenfonds Detailhandel start een onderzoek naar impactbeleggen. Daarin kan circulariteit worden meegenomen door te vragen aan deelnemers of ze dit een belangrijk onderwerp vinden.

Gaat voor de dialoog en eruit stapt als de dialoog geen verbetering oplevert

We zijn het eens met deze aanbeveling. Een van de concrete acties die het bestuur heeft geformuleerd is dat we beleid gaan ontwikkelen over hoe we omgaan met een ineffectieve dialoog of te weinig voortgang en verbetering. De vraag daarbij is op welk moment we deze ondernemingen uitsluiten. Zie het kopje 'Klimaatverandering en de energietransitie'.

40 Een goede balans bewaakt tussen rendement en duurzaamheid met een wezenlijk aandeel voor beide (bijv. 70/30)

Zie 37.

41 Investeert in projecten voor intergenerationeel wonen en in wooncoöperaties (huren in eigen beheer)

Beleggen in projecten voor intergenerationeel wonen doen we al! We beleggen via een vastgoedfonds in het gebouw 'Birim' in Overvecht. Een gebouw met 118 appartementen voor starters, doorstromers, senioren, en mensen met een zorgvraag. Het beleggen in wooncoöperaties is momenteel moeilijker. Wooncoöperaties zijn woonvormen waarin bewoners collectief wonen en zeggenschap hebben over hun directe woonomgeving, meestal vormgegeven in een vereniging. Onze vastgoedadviseur heeft in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse zaken in 2020 een onderzoek uitgevoerd naar de financieringsproblematiek van deze woonvorm, waarna de Minister in juni 2024 heeft aangekondigd dat het Rijk door middel van een fonds kansrijke wooncoöperaties gaat ondersteunen. Die toezegging geeft misschien meer mogelijkheden voor het beleggen in het mogelijk maken van wooncoöperaties. Op dit moment zijn die kansen er niet voor het pensioenfonds.

“
We gaan onderzoek doen
naar het vergroten van onze
impactbeleggingen”

4 2 Investeert in duurzame studentenwoningen

Een van de vastgoedfondsen waarin wij beleggen heeft de ambitie in grote studentensteden duurzame en betaalbare studentenwoningen te realiseren. In Leiden heeft dit fonds al 583 studenten- en 117 starterswoningen in portefeuille. We nemen deze aanbeveling mee in ons vastgoedportefeuilleplan, en onderzoeken of we onze ambitie hierop willen vergroten.

4 2 Voor de korte termijn investeert in bedrijven met een hoog rendement en daarmee ruimte schept voor lange-termijn impact beleggen

Rendement gaat altijd gepaard met risico. Het is vrijwel onmogelijk om te voorspellen welke bedrijven op de beurs hogere rendementen behalen, daarom belegt Pensioenfonds Detailhandel zowel op korte termijn als lange termijn breed gespreid. Pensioenfonds Detailhandel is van mening dat met impactbeleggen redelijke rendementen behaald kunnen worden. Of de voordelen van impactbeleggen opwegen tegen de mogelijk lagere rendementen zal verder onderzocht worden. Zie daarvoor het onderdeel impactbeleggen.

4 4 Belegt in bedrijven die bij automatisering verantwoordelijkheid nemen voor zekerheid van werkgelegenheid, vervangend werk en omscholing

Een belangrijk thema in ons beleggingsbeleid is 'Eerlijk werk en economische groei', gelinkt aan de ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties (Sustainable Development Goal 8). Daarbinnen is volle en productieve werkgelegenheid een belangrijke doelstelling. Dit geeft bedrijven waarop automatisering een grote invloed heeft, maar ook bedrijven waar de energietransitie mogelijk grote gevolgen voor de werkgelegenheid heeft, zoals bij het uitfasen van kolen als energiebron, een grote verantwoordelijkheid. Het omscholen en opleiden van personeel is bij automatisering en de energietransitie een belangrijk onderdeel van goed werkgeverschap.

45 Investeert in versoepeling van hypotheekverstrekking aan particulieren

Momenteel wordt in onze hypotheekbeleggingen een hoger hypotheekbedrag mogelijk gemaakt voor het verduurzamen van woningen, omdat dat mogelijk leidt tot bijvoorbeeld lagere energiekosten. Het Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW) verstrekt hypotheek aan werknemers in de zorg, waarbij bijvoorbeeld rekening wordt gehouden met bijzondere omstandigheden zoals onregelmatigheidstoeslagen en flexibele arbeidscontracten. Pensioenfonds Detailhandel zal met het hypotheekfonds in gesprek gaan of dergelijke versoepelingen ook mogelijk zijn voor de hypotheek van Pensioenfonds Detailhandel, en onderzoeken wat dat doet met het risicoprofiel van deze beleggingen, om te bepalen of versoepeling wenselijk is. Het versoepelen van de hypotheekverstrekking kan risico's met zich meebrengen wanneer er niet aan de betalingsverplichting kan worden voldaan, voor zowel degene die de hypotheek afsluit, omdat die in het uiterste geval diens huis moet verkopen, als aan degene die het hypotheekbedrag uitleent. Dat zullen we meewegen.

46 Meer investeert in duurzame energie, landbouw en circulaire economie (zelfs als daarmee niet het maximale rendement wordt behaald)

Direct investeren in deze onderwerpen kan door middel van impactbeleggen. Zie 37, 38 en 47 en 'impactbeleggen' voor onze ambitie en acties op dit onderwerp.

“

De oplossing voor het tekort aan huurwoningen is het vergroten van het aanbod van sociale huurwoningen en het bevorderen van de doorstroming. Dit nemen wij mee in ons vastgoedportefeuilleplan”

47 Het percentage directe impact investeringen vergroot van 1% naar 10%

Pensioenfonds Detailhandel zal voor een eventuele keuze voor een grotere allocatie naar impact beleggingen eerst twee onderzoeken uitvoeren. Het eerste is een onderzoek naar de rendement- en risicokarakteristieken van impactbeleggen en hoe deze risico's zich verhouden tot de rest van de beleggingsportefeuille. Het tweede onderzoek behelst het in kaart brengen van de voorkeuren van deelnemers op dit terrein: bereidheid met minder rendement (of meer risico) genoegen te nemen en de voorkeur voor welke thema's / welke impact. Zie aanbeveling 37 en 38 en 'impactbeleggen'.

48 Samenwerkt met andere pensioenfonds om woningcorporatiekartel te doorbreken

Er is een duidelijk tekort aan sociale huurwoningen. De gemiddelde wachttijd voor een sociale huurwoning is 7 tot 10 jaar. In de woningcorporatiesector is geen sprake van kartel. Dat dit wel zo beleefd kan worden is voorstelbaar gezien de gemiddelde wachttijden voor een sociale huurwoning. De oplossing is het vergroten van het aanbod van sociale huurwoningen en het bevorderen van de doorstroming door de bouw van meer betaalbare middenhuurwoningen. Dit nemen wij mee in het vastgoedportefeuilleplan. Zie ook aanbeveling 6 en het kopje 'Betaalbaar en plezierig wonen voor jong en oud'.

49 Minder investeert in Nederlandse exportbedrijven in de voedselproductie (vlees, zuivel, tuinbouw)

Deze aanbeveling past momenteel niet bij het beleggingsbeleid van Pensioenfonds Detailhandel. Het pensioenfonds belegt in verschillende sectoren met een gewicht gelijk aan de marktwaarde van die sector. Binnen de sectoren belegt Pensioenfonds Detailhandel meer in bedrijven die beter scoren op duurzaamheid, en minder in bedrijven die slechter scoren dan hun sectorgenoten. Het gelijk spreiden tussen sectoren spreidt ook het risico.

